

प्रति,

दिनांक : . . २०१९

माननीय मुख्यमंत्री,

महाराष्ट्र राज्य.

विषय : कागदी लगद्यापासून बनवण्यात येणाऱ्या
श्रीगणेशमूर्तीना शासनाने प्रोत्साहन देणे थांबवण्याविषयी

महोदय,

‘गणेशोत्सवासाठी श्रीगणेशमूर्ती कागदी लगद्यापासून बनवाव्यात. कागदाच्या लगद्यापासून बनवलेल्या मूर्तीपासून जलप्रदूषण होत नाही’, असा कोणताही शास्त्रशुद्ध अभ्यास न करता महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीचे दिवंगत कार्याध्यक्ष डॉ. नरेंद्र दाभोलकर यांनी अपप्रचार केला होता. त्यांच्या प्रभावाखाली महाराष्ट्र शासनाच्या पर्यावरण विभागाने 3.5.2011 या दिवशी ‘सणांचे पर्यावरणपूरक साजरीकरणासाठीच्या मार्गदर्शक सूचना’ या नावाने एक परिपत्रक काढले. यामध्ये ‘कागदी लगद्यापासून बनवलेल्या गणेशमूर्तीना प्रोत्साहन मिळावे’, ‘कागदी लगद्याच्या गणेशमूर्ती सर्वत्र उपलब्ध व्हाव्यात, यांसाठी पुढाकार घ्यावा’, तसेच ‘कागदी लगद्याच्या श्री गणेशमूर्तीना विशेष सवलत द्यावी’, असे नमूद केले होते; मात्र कागदी लगद्याच्या मूर्ती पर्यावरणाला घातक असल्याने त्यावर 30 सप्टेंबर 2016 या दिवशी ‘राष्ट्रीय हरित लवाद’ (नॅशनल ग्रीन ट्रिब्युनल), पुणे यांनी ‘सणांचे पर्यावरणपूरक साजरीकरणासाठीच्या मार्गदर्शक सूचना’ यावर स्थगिती आणली.

* तरी या संदर्भात अधिक माहिती अशी की....

१. हिंदु जनजागृती समितीचे सदस्य श्री. शिवाजी वटकर यांनी या संदर्भात एक याचिका (क्रमांक 98/2015) ‘राष्ट्रीय हरित लवादा’कडे दाखल केली होती. त्यावर न्यायमूर्ती श्री. यु.डी. साळवी आणि तज्ञ सदस्य श्री. अजय देशपांडे यांनी वरील निर्णय दिला आहे.

२. माहिती अधिकारात मिळालेल्या माहितीमध्ये ‘सदर शासन निर्णय घेतांना कोणताही अभ्यास करण्यात आलेला नव्हता’, हे पर्यावरण विभाग आणि महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ या दोघांनीही मान्य केले आहे. त्यानंतर सांगली येथील ज्येष्ठ पर्यावरणतज्ञ डॉ. सुब्बाराव यांच्या ‘एन्व्हायर्नमेंटल प्रोटेक्शन रिसर्च फाऊंडेशन’ या संस्थेने साधा कागद पाण्यात टाकून काय होते, याविषयीचे संशोधन केले, तसेच मुंबईतील ‘रसायन तंत्रज्ञान संस्था’ (Institute of Chemical Technology, Matunga, Mumbai) या शासकीय संस्थेने कागदी लगद्यापासून बनवलेल्या चार मूर्ती घेऊन याविषयी संशोधन केले. दोन्ही संस्थांच्या संशोधनाअंती समान निष्कर्ष आले. या संशोधनातील निरीक्षणे पुढे दिली आहेत.

अ. रसायन तंत्रज्ञान संस्थेच्या संशोधनातील निष्कर्षानुसार 10 किलो कागदी लगद्याच्या मूर्तीमुळे 1000 लिटर पाणी प्रदूषित होऊ शकते. या पाण्यात झिंक, क्रोमियम, कॅडमियम, टायटॅनियम ऑक्साईड असे अनेक विषारी धातू आढळून आले.

आ. ज्येष्ठ पर्यावरणतज्ञ डॉ. सुब्बाराव यांनी ‘डिस्टिल्ड’ वॉटरमध्ये कागद विरघळवून संशोधन केले. कागद विरघळलेल्या या पाण्यात ऑक्सिजनची मात्रा शून्यावर आल्याचे या वेळी स्पष्ट झाले. जे अत्यंत घातक आहे.

इ. अन्य एका संशोधनानुसार कागदाचा लगदा पाण्यात विरघळल्यावर त्याचे बारीक बारीक कण होतात. मासे कल्ल्यांद्वारे श्वसन करत असल्याने हे कण माशांच्या कल्ल्यांमध्ये अडकू शकतात. त्यामुळे माशांच्या श्वसनप्रक्रियेवर परिणाम होऊन त्यांचा मृत्यूही होऊ शकतो.

ई. वृत्तपत्रे अथवा अन्य छपाई केलेले कागद यांवर छपाईसाठी वापरली जाणारी शाई पर्यावरणपूरक असेलच, असे नाही. या शाईमुळेही जलप्रदूषण होऊ शकते, ते टाळले पाहिजे. ३. वर्ष 2010 मध्ये ‘केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण

मंडळा'ने संशोधन करून मूर्तीविसर्जनाबाबत काही मार्गदर्शक सूचना पारित केल्या होत्या. या सूचना 'पर्यावरण (संरक्षण) कायद्या'च्या कलम 5 अन्वये सर्व राज्यांना बांधील आहेत. या सूचनांमध्ये 'मूर्तीसोबत काही कागद असतील (कागदाची नक्षी, वेष्टण म्हणून वापरलेले कागद इत्यादी) तर ते पाण्यात विसर्जित करू नयेत', असे स्पष्ट निर्देश दिलेले आहे. असे असतांना राज्य शासनाने कोणताही अभ्यास न करता केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या आदेशांचे उल्लंघन करून नवा शासन निर्णय पारित केला.

अंनिससारख्या स्वतःला 'विवेकवादी' म्हणवून घेणाऱ्या मात्र जलप्रदूषणाविषयी कोणताही अभ्यास न करणाऱ्या नास्तिकतावादी संस्थांचा उद्देश मुळातच हिंदूंच्या धार्मिक विधींमध्ये अडथळा निर्माण करणे, त्या बंद करणे हा आहे. याला भुलून वा त्यांच्या दबावाखाली येऊन घेतलेल्या या अवैज्ञानिक निर्णयामुळे शासन मात्र तोंडघशी पडले आहे. त्यामुळे अशा संस्थांच्या सूचनांचा बारकाईने अभ्यास करावा, त्यामागील धार्मिक उत्सवांवर गंडांतर आणणारे सुप्त हेतू काय आहेत, हे जाणावे. तसेच तत्कालीन काँग्रेसी शासनाने घेतलेला 'कागदी लगद्यापासून बनवण्यात येणाऱ्या श्रीगणेशमूर्तींना प्रोत्साहन देण्याचा निर्णय रहित करावा', सध्या बाजारात कागदी लगद्याच्या श्रीगणेशमूर्ती विक्रीस उपलब्ध होत आहेत, त्यांच्या विक्रीवर 'राष्ट्रीय हरित लवादा'च्या निर्णयाचा मान ठेवत बंदी आणावी, त्यासाठी शासनाने जिल्हाधिकारी आणि संबंधित अधिकारी यांच्यासाठी परिपत्रक काढावे आणि त्याची कठोर अंमलबजावणी करावी, तसेच 'जलप्रदूषण रोखण्यासाठी शासनाने शाडू मातीची आणि नैसर्गिक रंगांत रंगवलेल्या गणेशमूर्तींना प्रोत्साहन देण्याचा निर्णय घ्यावा', अशी मागणी आम्ही करत आहोत.

आपला विश्वासू,

संपर्क :

* प्रत सादर

१. मा. पर्यावरणमंत्री, महाराष्ट्र राज्य
२. मा. पर्यावरण राज्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य
३. मा. सचिव, पर्यावरण विभाग, महाराष्ट्र राज्य